

Post Eesti Vabariigis 1918-1940

Elmo Viigipuu

Märjamaal, 24.02.2013

Post Saksa okupatsiooni ajal

- Kõik senised postiasutused suleti, varad võeti üle ja töötajad vallandati
- Postiteenuseid okupatsioonivõimudele osutas Saksa sõjaväe välipost
- Alates 1. maist 1918 lubati elanikel taas posti- ja telegraafiteenuste kasutamine ning avati Eesti- ja Liivimaal väike hulk postiasutusi

Postgebiet Ob.Ost

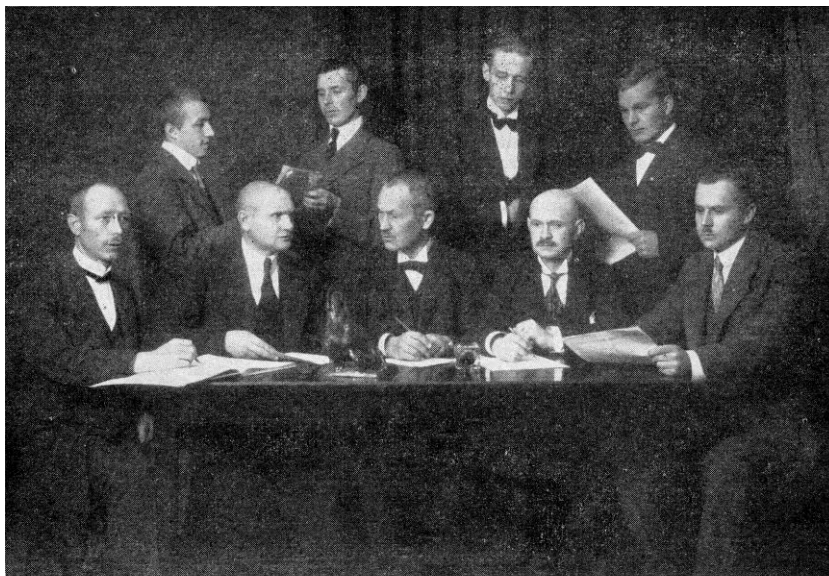
- **Landespostämter:**
Arensburg (Kuressaare), Baltischport (Paldiski), Dorpat (Tartu), Fellin (Viljandi), Hapsal (Haapsalu), Narva, Pernau (Pärnu), Petschory (Petseri), Reval (Tallinn), Walk (Valga), Weissenstein (Paide), Werro (Võru), Wesenberg (Rakvere)
- **Hapsal – Postabteilungen:**
Leal (Lihula), Merjama (Märjamaa), Risti

Sügis 1918

- Mida selgemaks sai, et Saksa okupatsioon ilmselt enam kaua ei kesta, seda rohkem hakati mõtlema oma isesisva riigi loomise peale
- Erinevate elualade ettevõtlikumad inimesed hakkasid koos käima ning läbi mõtlema, mida ja kuidas asju korraldada, kui tekib võimalus oma riigi tegeliku üles ehitamisega alustada.

13. november 1918

- Kaitseliidu ülem Unt nimetas Hindrek Rikandi Tallinna Postkontori komandandiks
- Riigi postiametkonna loomiseks kogunesid järgmised postiametnikud: H. Anto, K. Bõstrov, E. Kepp, E. Laaban, J. Mits, A. Pitka, H. Rikand, V. Soopan ja K. Triumph

Postitalituse (Postipeavalitsuse) koosseis p.-t.-t. ametkonna loomisel 13. novembril 1918. a. Esimeses reas vasakult: J. Mits, H. Anto, H. Rikand, E. Laaban, V. Soopan; teises reas: K. Bõstrov, A. Pitka, K. Triumph ja E. Kepp.

Hindrek Rikand

- Sündis 22.12.1874
Võrumaal, Väimelas
- Postiametnik aastast
1892, algul Võrus, alates
1895 Riia postiringkonna
valitsuses
- 1917-1918 Tallinna
postkontori ülem
- 1918-1924 Postivalitsuse
looja ja esimene ülem
- Suri 27.04.1940 Tallinnas

Postiasutused

- 15.-19. novembril võeti üle Tallinna
postkontor
- Mujal Eestil asuvate postkontorite varade
sakslastelt ülevõtmisteks ja postkontorite
avamiste korraldamiseks nimetati
ametisse instruktorid, kes said kaasa
teedeminister Ferdinand Petersoni (1887-
1979) allkirjaga Ajutise Valitsuse volitused

Postivalitsuse instruktorid

- Konstantin Bõstrov – Harjumaa
- Eduard Kepp – Järvamaa
- Gustav Kuldsepp – Lihula
- Martin Riiman (Riimaste) – Läänemaa
- Paul Tomson – Pärnumaa
- Mihkel Saveljev (Savendi) – Saaremaa
- Ado Siidam – Tartumaa
- Oskar Pull – Viljandimaa
- V. Krooni – Virumaa

Esmased eesmärgid

- Taas käivitada okupatsiooni eelsed postiasutused, eelkõige suuremates linnades ja asulates
- Korraldada liht- ja tähtsaadetiste vahetus, ajalehe tellimuste vastuvõtmine, võimaluse korral ka telegraafi ja telefoni teenused
- Kaasata võimalikult endisi postiametnikke, kelle puhul pole väljaõpet vaja korraldada

Töövahendid

- Kasutati inventari, töövahendeid ja materjale, mis sakslastelt üle võtta õnnestus, oli endisest ajast säilunud või mida laiali kantust õnnestus tagasi saada
- Kuna eri asutuste olukord oli väga erinev, siis toimus ka vahendite ümberjagamine
- Kuni postmarke polnud, siis kõigi teenuste eest võeti tasu sularahas, mille kohta peeti kassaraamatut

Esimene postitariif

- 15.11.1918 Ajutise Valitsuse teedeminister Ferdinand Peterson kinnitab esimese "Posti ja telegrahwi takside tabeli" (RT nr 2 – 1918)

Kohalik kiri, iga 15 g eest	5 kop
Kodumaa kiri, iga 15 g eest	15 kop
Kodumaa postkaart	5 kop
Kodumaa postkaart vastusega	10 kop
Tähtsaadetise lisamaks	15 kop

Esimesed postmargid

- 24.11.1918 (5 kop), 30.11.1918 (15 kop),
18.01.1919 (35 penni) ja 23.01.1919 (70 penni)
- Kujundaja: Rudolf Zero
- Trükk: Georg Bölauf trükikoda Nõmmel

Esimese päeva postkaart

Eeskirjad ja juhendid

- Kõigi toimingute puhul, mille kohta uue Postivalitsuse juhendid puudusid, kasutati vanu, okupatsiooni eelseid juhendeid ja eeskirju
- Vanade juhendite ja neid tundva personali olemasolu võimaldas suhteliselt sujuva ülemineku ratsionaalsemale ja uute oludega paremini sobivale töökorraldusele

Omavalitsuste tugi

- Valdade roll kohaliku elu korraldamisel oli välja kujunenud ning vaatamata sõjast ja okupatsioonist tingitud raskele olukorrale said neist Postivalitsusele väarikad partnerid
- Eelkõige võtsid vallad oma kanda kohalike postiasutuste ülalpidamise ja postiveo kulusi

Martin Riiman (Riimaste)

- sündis 03.04.1879
Viljandimaal Kabalas
- lõpetas Eesti Aleksandri
linnakooli
- alates 1902 postiametnik
- 1903 – 1915 Haapsalus
- 1916 – 1918 Rakveres ja
Riias
- alates 1918 Haapsalus
- suri 1963

Postkontorite avamine Läänemaal

- 17.11.1918 – Haapsalu
- 19.11.1918 – Risti
- 20.11.1918 – Märjamaa, Silla
- 21.11.1918 – Kasari
- 22.11.1918 – Lihula
- 23.11.1918 – Karuse
- 02.12.1918 – Käina
- 04.12.1918 – Kärdla
- 20.12.1918 – Vigala

Märjamaa postkontor

- Avati 24.11.1918
- Ajutine juhataja: endine Haapsalu postkontori 3. järgu ametnik Johannes Lindeman (sündinud 18.06.1885, postis ametis alates 11.12.1904)
- Kirjakandja: endine Märjamaa postkontori kirjakandja (alates 19.08.1916) Aleksander Uusman (sündinud 25.03.1897)
- Postkontor avati Kungsi majas, mis kasutatav pooles ulatuses, kuna teine pool sakslaste poolt lagastatud

Märjamaa postkontor

- 12.12.1918 otsustas Märjamaa valla nõukogu võtta oma kanda postkontori ruumide üüri, kütte, valgustuse ja postiveo kulud
- Postivedajaks palgati August Riidebach
- Posti vahetus Liiva postkontoriga 3 korda nädalas (T, N, L), välja saatmine kell 4 hommikul ja saabumine kell 5 õhtul.

Postkastid 20.12.1918

- Postkontori juures – tühjendab kirjakandja
- Konuvere külas – küla postivedaja toob kastiga postkontorisse
- Vaimõisas – postivedaja viib koos kastiga Liivale
- Vardi vallamajas – postivedaja viib koos kastiga Liivale

1918. aasta tulemused

- Postiametkonna loomine läks hoogsalt käima
- 13. – 30. novembrini avati 70 postkontorit ja 1 postiagentuur
- Detsembris avati 12 postkontorit ja 2 postiagentuuri
- Aasta lõpu seisuga tegutses Eestis 82 postkontorit ja 3 postiagentuuri

Uued tariifid

- Ajutine Valitsus kinnitas 11.12.1918 uued postitariifid alates 01.01.1919

Kohalik kiri, iga 15 g eest	15 penni
Kodumaa kiri, iga 15 g eest	35 penni
Kodumaa postkaart	15 penni
Kodumaa postkaart vastusega	30 penni
Tähtsaadetise lisamaks	30 penni

Uued teenused

- Kirjateenuste osutamisega ei piirdunud – kohe, kui olud võimaldasid püüti alustada raha- ja pakisaadetistega
- Telegraafi- ja telefoni teenused lisandusid olenevalt sellest, milline oli kohapealne olukord – kuivõrd oli tehnilisi seadmeid alles, kus nad asusid ja kas olid töökorras

Vabadussõja aeg

- Telegraafi- ja telefonside vahendite puhul eelistati sõjaväe vajadusi
- Eraldi sõjaväe väliposti ei organiseeritud
- Rinde lähenedes postiasutused evakueeriti
- Kaks paralleelset postivõrku
- Eesti Kommuuni alal korraldati posti sarnaselt sõjaeelse ajaga

Postivahetus välismaaga

- Tunnustamata riigi postiametkonda ei võetud partnerina
- Välissuhete oluline koostisosa – teemaga tegeleti valitsuse ja diplomaatilisel tasandil
- 14.12.1918 – palvekiri Ülemaailmse Postiliidu liikmeks saamiseks
- Läbirääkimised postivahetuse käivitamiseks naabritega

Esimesed kokkulepped

- 01.12.1918 Valgas, Saksa Landespostiga
- 05.12.1918 Lätiga
- 12.01.1919 Soome Postivalitsusega
- suvi 1919 Rootsiga
- Ülemaailmse Postiliidu (UPU) Rahvusvahelise Büroo 26.08.1919 ringkirjas nr 2656/123 soovitati liikmesriikidel sõlmida Eesti Vabariigiga, kui postiliitu kuuluva riigi endise osaga posti vahetamise kokkulepe

Eesti ja UPU

- Loodeti kutset UPU 1920. aasta kongressile (korraldava riigi Hispaania postivalitsus teatas, et poliitiliste ja diplomaatiliste takistuste tõttu pole võimalik kutset saata)
- Eesti Vabariigi Riigikogu otsustas 19.05.1922 ühineda UPU postikonventsiooniga
- Eesti võeti UPU liikmeks 07.07.1922
- 04.12.1940 katkenud liikmelisus taastati 09.04.1992

Postiteenus kättesaadavamaks

- Jätkati postiasutuste võrgu tihendamist
- Viidi lõpule postkontorite avamine suuremates keskustes ning keskenduti väiksematele kohtade probleemidele
- Lisaks vallavalitsustele ka teised sobivad kohad (kauplused, meiereid, koolid)
- Koostöö tihedamaks raudteega (postiasutused võimalusel raudteejaama)

Postkontorid

- Enamasti töö maht kasvas
- Telegraafi ja telefoniteenused
- Kontrollkontori roll postiagentuuride suhtes
- Kirja- ning postitalude lisandumine suurendas samuti korralduslikku tööd
- Vastavalt töömahule jagunesid kontorid klassidesse, millest sõltus ametikohtade arv

Postiasutusi aasta lõpuks

Aasta	1919	1920	1921	1922	1923
P.kont.	108	107	111	115	118
P.ag.	16	30	40	64	91
K. talu		81	95	162	172
Aasta	1924	1925	1926	1927	1928
P.kont.	123	124	124	121	117
P.ag.	138	251	391	474	515
K. talu	283	315	1029	1529	1793

Märjamaa postkontor

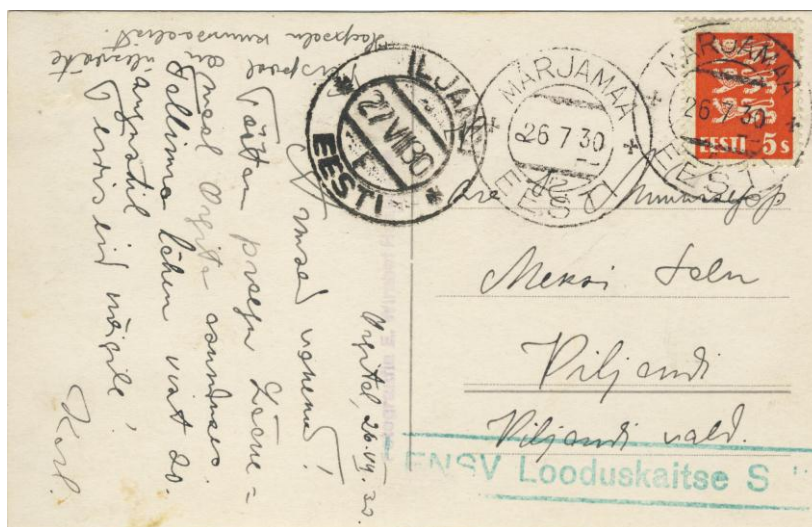
- 1919 võetakse üle kohalik telefoni keskjaam
- 01.01.1920 saab IV klassi kontoriks (seni VI klass)
- 1923 hakkab Märjamaa posti vahetama Risti postkontoriga (4x postiametkonna kulul ja 2x Märjamaa postijaama poolt tasuta)

Mihkel Kabus

- Sündinud 06.05.1894 Halinga vallas Pärnumaal
- Postiteenistuses alates 30.11.1912, viimane ametikoht 12. armee välipostkontori 4. järgu posti-, telegraafi ametnik
- Alates 24.11.1918 Sindi postkontori ajutine ülem
- Alates 25.01.1919 Märjamaa postkontori ülem
- 24.02.1938 Valgetähe V klassi teenetemärk
- Arreteeriti 24.11.1944, tribunal 21.03.1945: 15+5, suri Sverdlovskis 31.10.1945

Postkaart Märjamaalt

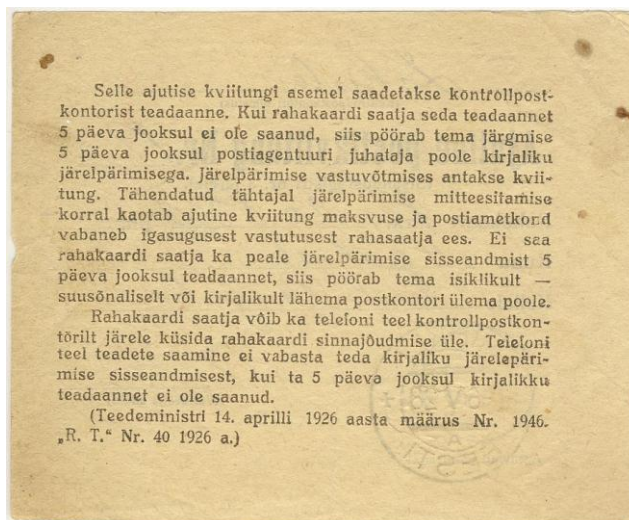
Postiagentuurid

- Esimesed avati 1918. aastal
- Riigikogus võeti 21.03.1922 vastu "Postiagentuuride seadus"
- Avati kohtades, kus oli vähem tööd kui 2,5 postiametniku töönorm
- Konkreetne töötaja sai postitöö eest tasu vastavalt töömahule
- Konkreetse kontrollkontori järelevalve all

Rahakaardi saatmine

Ajutise kviitungi tagakülg

Postiagentuurid

- 23.07.1924 Sipa
- 13.08.1924 Jädivere
- 25.11.1924 Velise
- 28.03.1928 Konuvere, Nurtu, Päärdu
- 19.07.1928 Tolli
- 30.12.1928 Nääri
- 25.03.1929 Purga (Russalu), Vaimõisa
- 01.12.1931 Paeküla, Rootsi, Rumba, Vigala

Konuvere p.t.t.-agentuur

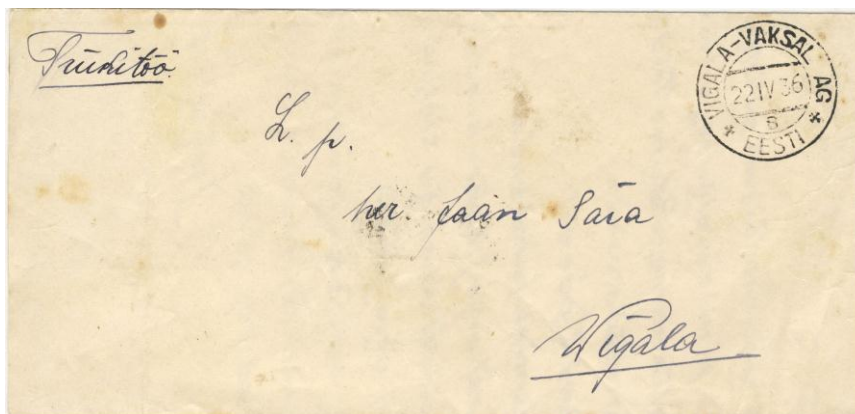
- 28.03.1928 avati Märjamaa Tarvitajate Ühistu Konuvere abikaupluses
- Postiagentuuri juhatajaks ärijuht Johannes Laube, alates 28.06.1928 Johannes Baumann
- 01.12.1929 avati telegrammide vahetus
- 20.02.1931 avati operatsioonid rahaliste väärtustega kuni 250 kr
- 01.12.1931 suleti seoses postiagentuuri avamisega Paeküla raudteejaamas
- Konuvere veski postitalu ja telefoni kõnepunkti avamine (Richard Pärn), kuna J. Baumanni kauplus suleti

Rapla – Virtsu

- Postivagun nr 13 Rapla – Virtsu
- Postivagun nr 14 Virtsu – Rapla
- Postivagunid allusid Tallinn Sadam postkontorile
- Postivaguni meeskonnas oli 2 ametnikku
- Lisaks postile tegelesid nad ka rongi pagasiga
- Postivagunite kalendertemplid:

Trükitöö Vigala-Vaksal -ist

Kirja- ja postitalud

- 1923. aasta aprillis saatis Postivalitsus kõigile maa- ja vallavalitsustele "Maaposti korraldamise ajutised juhtnöörid"
- Külapostkastide paigaldamine ning kasutamine
- Postitalu avamine ja seal pakutavad teenused

Gustav Jallajas

- Sündis 29.12.1875
Tartumaal Kastre-Võnnus
- Postiametkonnas 1896. a.
- 1903 lõpetas Peterburis
elektrotehnika instituudi
- Edukas ametnikukarjäär
väljaspool Eestit
- 1920 Teedeministeeriumis
- 03.09.1924 – 01.08.1940
Postivalitsuse ülem
- Suri 11.02.1944 Tallinnas

Maaposti eesmärk

- Lähim kirja- või postitalu mitte kaugemal
kui 2 km
- Lähim posti-, telegraafi-, telefoniagentuur
mitte kaugemal kui 4 km
- Eesmärgi saavutamiseks peaks olema
umbes 120 kontorit, 600 agentuuri ja 3000
kirja- või postitalu

Postiasutusi aasta lõpuks

Aasta	1929	1930	1931	1932	1933
P.kont.	118	119	119	119	119
P.ag.	606	618	595	590	585
K. talu	2074	2147	2587	2660	2732
Aasta	1934	1935	1936	1937	1938
P.kont.	123	123	123	124	122
P.ag.	608	606	594	596	603
K. talu	2810	2931	2931	2963	2944

Allikad

- Elmar Ojaste artiklid aasta-raamatus "Eesti Filatelist"
- Vambola Hurt ja Elmar Ojaste filateelia ja postiajaloo käsiraamat "EESTI" (1986)
- Aive Küngi artikkel "Eesti riiklik postiteenistus 1918-1928", raamatus "Eesti rahvuslik postiteenistus 90" (Tartu 2008)
- Sergei Seeland "Posti- telegraafi- ja telefonsidest Velise piirkonnas"
- Ajakiri "Postisarv" 1936-1940
- Eesti Riigiarhiivi Posti-, Telegraafi- ja Telefonivalitsuse fond: ERA.54

